

Mimarlık Tarihi Nasıl Bir Disiplindir

U ğ u r T a n y e l i

Türkiye’de gördüğüm en düzgün fiziksel çevresi olan Mimarlar Odasına gelmekten mutluyum. Bu arada küçük bir düzeltme yapayım. Tasarımla da ilgilendiğim söylendi; ben asla tasarımla pratik düzeyinde ilgilenmiyorum.

Bunu söylememin nedeni düzeltme yapmak değil, aslında bakış açımın farklılığını anlatmak için böyle bir saptama yapmamda yarar var.

Yıldırım Yavuz’un bakış açısı, “Tasarımda tarihsel öğelerin rolü nedir, tarihin rolü nedir, tarihsel biçimler tasarım eyleminin içine, tasarımların içine nasıl sızabilirler, nasıl sızmalıdırlar, nasıl kullanılabilirler” sorularına yanıtlar vermeye yönelik. Benim yanıt vermek istediğim soru bunlar değil, ben bambaşka bir soruya yanıt vermek istiyorum.

Benim yanıtlamak istediğim soru şu: “Mimarlık tarihi denilen disiplin, yani okullarda 2 saat, 4 saat, 6 saat okutulan o disiplin ne işe yarar?” Bir işe yarar mı, yoksa keyfe keder nitelikte ve öğrenciler kültürel bilgilerini biraz arttırsınlar, böylece de mimarlığın geçmişiyile tanışsınlar diye öngörölmüş bir kültür dersinden mi ibarettir?

Bu amaçla, benim için neredeyse standart bir başlangıç yapıyorum; “Mimarlık tarihi ne işe yarar” diye sorulduğu zaman yaptığım standart bir başlangıç.

Tıp tarihi disipliniyle bir karşılaştırma yaparak işe başlasak, kendi konumumuzu ve mimarlık tarihini o zaman nasıl yorumlarız diye düşünüyorum. Hemen aradaki farklılıklar ortaya çıkıyor. Bütün tıp fakültelerinde “tıp tarihi” diye bir ders var, tıpkı bizim “mimarlık tarihi” okuduğumuz, okuttuğumuz gibi. Şimdi “Tıp tarihi ne işe yarar” diye soruyorum. Tıp tarihi hiçbir işe yaramaz. Tıp tarihinin pratik olarak işe yarar bir nesne olmasını bekliyorsanız, hiçbir işe yaramaz. Çünkü, bugünkü tıbbi pratiğini yürütebilmemiz için geçmişteki tıbbi yaklaşım biçimlerini ve yöntemleri bilmeniz gerekmez. Bunun anlamı şu: 19. yüzyılda insanların kolera tedavisini nasıl yaptığını bilmeniz, bugün kolera’yı tedavi etmenizle uzaktan yakından ilgisi yoktur. 19. yüzyılda koleradın ölmek üzere olanları sıcak suya atarlarmış. Ne işe yarar bunu bugün bilmek? Hoş olmaktan uzak bir tarihsel “malumat” olarak belki anlamlı diye düşünebilirsiniz. Ama, başka bir anlamı tabii ki var. Bilimsel bir bilgi alanı olarak sosyal bilimlerin çoğu gibi anlamlıdır; ama tıbbi pratiğini yönlendirmek için işe yaramaz.

O halde, tıp tarihi, askerlik tarihi, matematik tarihi, bilim tarihi, teknoloji tarihi gibi disiplinlerin tarihleri araçsal nitelikte değildir. Oysa mimarlık tarihi araçsal olabilir. “Olabilir”den kastım, “ille de araçsaldır ya da her zaman araçsaldır” demek değil. Ama, mimarlık tarihi araçsal olabilir; sık sık olmakta ve “işe yaramaktadır”.

Dolayısıyla, mimarlık tarihinin diğerlerinden farklı olan bir tarafı var.

Ne işe yarar? Biraz sonra daha ayrıntılı olarak tartışacağım; ama mimarlık tarihini düşünmeksizin mimarlığı düşünmek mümkün değil. Çünkü, mimarlık nesnesini düşünmek, ancak mimarlığın tarihini düşünmekle mümkündür. Mimarlıkta tarihten bağımsız olarak yargılar veremezsiniz kolay kolay doğru-yanlış gibi. Bütün yargı ve irdeleme türlerini düşünün; teknik bazı değerlendirmeler dışında mimarlığa ilişkin tüm değerlendirme “pattern”ları aslında tarih yazımı tarafından verilir. “Verilir” dedimse kimseye bunlar kafasına vura vura ezberletilemez, ama bütün mimarlık tarihi dersleri ve hatta mimarlık düşüncesine ilişkin okuduğunuz her şey sonuçta tarihsel niteliktedir. Mimarlık tarihten kurtuluş olmaz. Mimarlık tarihini okullarda okumasak da yine mimarlık tarihten kurtulamayız. Nitekim, Bauhaus’un öğretim programında mimarlık tarihi yoktu, ama mimarlıkta Bauhaus kadar keskin tarihsel saptamalar üzerine bina edilmiş bir yönelim bulmak zordur.

Peki, soyut bir şekilde konuyu ele alırsak, Mimarlık tarihi nasıl bir disiplindir? Kendi başına nasıl bir epistemolojik aralığı tanımlar?

Mimarlık tarihi, salt, mutlak olarak araçsalla, mutlak olarak zihinsel arasındaki bir aralığı doldurur. Yani, bir tarafta mimarlık tarihi sadece ve sadece işe yarar bir epistemolojik pakettir, öte taraftan, bir diğer uçta da, mimarlık tarihi işe yaramayan, fakat bilimsel bilgi niteliğini taşıyan bir anlama etkinliğidir. Yani, mimarlık denilen alanı dolduran olgular dizisini, gerçeklikler dizisini anlamak için kullanılan bir zihinsel araçtır.

O halde, araçsal mimarlık tarihi ile ya da araçsallığı ağır basan mimarlık tarihi ile zihinsel niteliği ağır basan, entellektüel tarafı ağır basan bir mimarlık tarihini bir kere birbirinden bir ölçüde ayırmamız gerekiyor. Her zaman bunlar bu kadar kolay tabii ki ayrılmaz; ama böyle bir ayrımı denememiz gerekiyor.

Bir mimarlık tarihi araçsallaştıkça, kolayca kaba kestirime, ders vermeye dönüşür. Bu, mimarlık tarihinin en ucuz biçimini oluşturuyor. Çünkü, kıssadan hisse çıkarmaya dönüşür mimarlık tarihi ki, bu da mimarlık tarihinin düşünsel içeriğini zayıflatan bir durum olacaktır. Karşı tarafta da başka bir tehlike bizi bekler; o da aynı derecede ciddi bir tehlike. Hiç araçsal olamayan bir mimarlık tarihinin hiper-entellektüelleşme diyebileceğimiz bir uca gittiğini görürüz. Bugünün dünyasında böyle bir gerçekle yüzyüze olduğumuzu artık biliyoruz. Hiper-entellektüelleşme ya da mimarlık tarihinin ve onun ayrılmaz parçası olan mimarlık düşüncesinin kendi üzerine katlanmış bir zihinsel faaliyet biçimi haline geldiğini görüyoruz bugün. Yani mimarlık tarihi, bir tarafta araçtır; öte taraftaysa kendisi başlı başına bir amaç haline gelmiştir. Bunun nasıl olabildiğini anlatmaya çalışacağım.

Demin söylediğim gibi, mimarlık tarihi ve onun ayrılmaz ikizi olan mimarlık kuramı ki, bunlar daima ayrılmazdır ve bütün dünyada, genellikle Türkiye'dekinin aksine, mimarlık tarihi ve mimarlık kuramı diye akademik bir paket hatta bölüm oluştururlar. Bu ikili, şimdilerde bizatihi kendi başına bir amaca dönüşüp bir zihinsel antrenman haline gelmeye başlamıştır. Soyutlama adına soyutlama yapmaya başlanır. Böylece hiper-entellektüelleşme, hatta biraz daha ileriye giderek, belki de "pseudo entellektüelleşme" (sözde-entellektüelleşme) diyebileceğimiz bir durum ortaya çıkar. Hiper-entellektüelleşmeye örnek var mı? Tabii ki var. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleri tırmanan bir eğilimdir bu. Örneğin, Vidler'in yazdıkları, hiper-entellektüelleşme yolundaki bir mimarlık tarihidir. Mark Wigley'in yazdıkları aynı şekilde bir hiper-entellektüel mimarlık tarihidir. "Any" Dergisi çerçevesinde toplanan grubun yazdıkları aşırı entellektüelleşme ürünü diyebileceğimiz niteliktedir. Aşırı entellektüelleşme, tabii ki aşırı zihinselleştirme anlamına geliyor; mimarlık problemlerini soyut biçimde düşünmek anlamına geliyor. Bu bir pseudo-entellektüelleşme noktasına doğru pekala gidebilir.

Pseudo-entellektüelleşme çağdaş Türkiye'de çok sık yaşanan bir durum. Örneğin, son yıllarda lisansüstü düzeyinde yazılan öğrenci tezlerinin önemlice bir bölümü bununla maluldür. Kimse alınmasın. Birbirine ilgisi olmayan entellektüel, şık, soyut sözleri arka arkaya dizen, dipnotları veren yepyeni bir mimarlık yazımı Türkiye'de de ortaya çıkmıştır.

Mimarlık yazınının önemlice bir bölümü, aynı şekilde pseudo-entellektüel. Yani hiçbir şey söylemeyen, ama çok şey söylüyormuş gibi gözüken bir mimarlık tarihi ve düşüncesi var edilmiştir. Bugün Türkiye'de bile böyle bir yazım türü var. Çoğu kişinin, bir mimari metni aldığı anda, "Yahu, ben bundan hiçbir şey anlamıyorum, herhalde cahilim biraz" diye düşündüğüne eminim. Bu yargıyı verdiğiniz metinlerin önemlice bir parçası gerçekte sözde-entellektüel, sözde-zihinseldir. Bütün dünyada da bunun belirli ölçüde var olduğunu kabul etmek zorundayız, bize özgü bir durum değil. Belki bizde biraz daha vahim.

Şimdi tekrar konumuza dönecek olursak, mimarlık tarihi ne işe yarar sorusunu bir kere daha soruyorum? Bir kere mimarlık dünyasının "olmazsa olmazı" dır. Mimarlık tarihi, herşeyden önce bu dünyanın belirli bir bakış açısından çizilmiş bir perspektifi olarak nitelendirilebilir. Yani, mimarlığı anlamak istiyorsanız, belirli bir perspektiften dünyaya bakmak zorundasınız. Çünkü mimarlık dünyasında da, her türlü bilgi ve etkinlik alanında olduğu gibi, her disiplinde olduğu gibi olgular, gerçeklikler ard arda dizilerek yer almazlar; kendiliklerinden düzenli değildirler. Şuradan sokağa çıktığınız zaman, mimarlık nesnelere ardarda görmeye başlayarak, bunlardan, sadece onlara bakarak bir sonuç çıkaramazsınız. Bunları zihninizde bir düzene kavuşturmalısınız ki, o nesnelere için söylenebilecek yargılarınız olsun.

Vereceğiniz hemen her yargı tarihsel içeriklidir. Şuradan sokağa çıktığınızda ilk göreceğiniz yapı karşıdaki bütün deposu. O bütün deposu için bir yargı vermek zorundasınız. Bunu her birimiz tekil olarak kafamızda düşünerek vermeyiz, bize öğretilmiş olan tarihsel verilerle düşünürüz. Nedir o tarihsel veriler? Örneğin, şu karşıdaki yapı özelinde, 20. yüzyılın son çeyreğinde artık tarihsel yapıların korunması gerektiğine ilişkin bir bilgimiz vardır, bu tarihsel bir bilgidir. Çünkü, nesnenin üzerinde yok o bilgi. O bilgiyi bize mimarlık tarihi ve kuramı verir. Ama, bunu mutlaka mimarlık tarihi hocası vermez; hepimiz binlerce biçimde mimarlık tarihiyle ilgili bilgileri ediniriz.

Yine yürümeye devam edin. Biraz ileriye gideriz, bir postmodernist yapı görürüz; onun nasıl yorumlanacağı, yine kafamızdaki mimarlık

tarihi ölçütlerine göre biçimlenir. Biz kişisel düşüncelerimize göre ender olarak düşünebilir yaratıklarız. Biz, o yapıyı öğrendiklerimizle yorumlarız, tarihte bir yere oturturuz. Her birimiz, hepimiz bir biçimde tarihi her gün yeniden yazarsınız, yeniden üretiriz. Yani, mimarlıktaki olgulara, gerçekliklere, onları anlamak için gerekli olan düzeni biz, o gerçeklikler olup bittikten, ortaya konduktan sonra veririz. İşte bu düzen mimarlık tarihi ve kuramıdır. Bu ikisi birbirinden hiçbir yerdé, hiçbir zaman ayırt edilmiş değil; yani "kuram aynı, mimarlık tarihi aynı" böyle bir şey sözkonusu değil.

Tasanın hangi gerekçeler sistemi içinde ortaya konduğu, neyi neden yaptığınız hep mimarlık tarihi aracılığıyla bilinir. Yapılar hangi gerekçelerle biçimlendirilir. Sadece bu çağ için geçerli olduğu savlanan gerekçeler bile tarihsel veriler olarak öğretilir. Bunları bize tasarım dersinde de, mimarlık tarihinde de, yapı dersinde de öğretirler; bütün bu gerekçeleri, aslında tarihe ilişkin bilgileri bize mimarlık okulundaki bütün derslerde verirler. Öğrencinin kalıplanmasını sağlayan bir tek araç var; mimar adayının ve mimarın belli biçimde düşünür hale getirilmesi tarih aracılığıyla, tarihi yorumlar aracılığıyla, tarihi ölçütler aracılığıyla gerçekleşir.

Niye böyle bir zorunluluk var? Bunun nedenlerini anlatmanın bu tartışmanın konusu olabileceğini sanmıyorum. Şu kadarını söyleyeyim: Modernite çağında bazı yanıtları veremiyorsak tasarım yapamayız. Modernite çağı, Modern-öncesi dünyaya göre önemli bir fark içerir. Çünkü, Modern-öncesi dünyada her toplumun, toplumca onaylanmış hazır ve ortak tasarım dilleri vardı, yapım dilleri vardı. Bunun en basit anlatımı, 16. yüzyılda Osmanlı Türkiye'sinde yapı yapıyorsanız, bir tek seçeneğiniz var: Sinan'ın yaptığı gibi yapmak, Sinan'ın yaptığı üslupta yapı yapmak. Bu, standart bir biçimlendirme kalıbı. Nasıl inşaat yapacaksınız? Onun da standart kalıpları var. Bir standart Osmanlı yapısını yapmak için hergün yeni icatlarla bulunmanız, hergün akıl yürütmeniz gerekmiyor. Modern-öncesi dünya böyle bir kolaylığa sahip; ama, Modern dünyada böyle bir kolaylığa sahip değiliz. Ne elimizde böyle herkesin kabul ettiği onaylanmış diller, ne herkesin kabul ettiği her yere uygulayabileceğimiz standart yapım teknikleri mevcut. Ne sizin için, ne sokaktaki müşteriniz için mevcut. Öyle olunca da, her gün akıl yürüterek, üzerinde konumlanabileceğimiz bir zemin bulmak zorundayız. Her gün, neyi nasıl yaptığımızın açıklamalarını getirmek zorundayız. Bunun açıklamaları da hemen daima tarihsel. Modern Çağ'daki insanın bu konumunu düşünmeksizin, hiçbir biçimde tasarım yapamıyoruz ve de sadece tasarım yapamıyoruz değil, sokaktaki insan da tasarıma talep yönelmiyor. Nietzsche'nin çok güzel bir sözü var; benim de çok sevdiğim ve gerçekten Modern dünyayı mecaz aracılığıyla iyi anlatan bir söz: "Modern insanın, artık bir daha iyi giyimli olamayacağı gerçeğini kabul edememek gibi bir özelliği vardır" diyor. "Bu nedenle bir onu bir bunu dener durur."

Bu Modern insana özgü, gerçekten çok doğru saptamalardan biri. Modern insanın altında sağlam bir zemini yok. Modern öncesi insanın altında inanabileceği, sağlam, tartışılmaz "episteme"ler vardı. Bu ister siyasal planda olsun, ister mimarlık alanında olsun, ister toplumsal inançlarda, dinde olsun, hepsinde üzerine yaslanabileceğimiz, tartışılmaz bir inanç sistemi vardı. Ama, Modern insanın böyle bir tartışılmaz inanç, yargı ve eylem sistemi hiçbir alanda mevcut olmadığı için, Modern insan iyi giyimli olamıyor; çünkü iyi giyim, herkesin kabul edebileceği bir ortak estetik tercihler düzenini gerektirir. Hepimizin farklı giyindiği, yani hepimizin farklı düşündüğü bir dünyada, bizim sürekli ölçütler üretmemiz gerekiyor. Ölçütler üretmiyorsak çalışamayız. Kriterler üretmiyorsak, tarihsel olgulara bakarak kriterler ve ondan düzenlilikler çıkaramıyorsak yolumuzu bulamayacağız, varolamayacağız, uzlaşamayacağız demektir; çünkü başka bir yol mevcut değil.

Bu nedenledir ki, bütün mimarlık kuramcıları, hepsi tarihe yaslanır ve kendilerine orada olgular devşirirler. Örneğin, Venturi'ye dikkat eder-
seniz, "Complexity and Contradiction"da doğrudan doğruya tarihsel
örneklerle yaslanır. Söylediği herşey, karmaşıklık ve çelişkinin bu
çağda da geçerli olduğunu kabul ettirmek için söylediği herşey, tarihte
de karmaşıklık ve çelişkinin hep var olduğu iddia edilerek
savunulur. Venturi, tarihi kendi kuramı için araç olarak kullanır; başka
bir yöntemi de yoktur. Bütün Modern Mimarlık ve Postmodern
mimarlık ya da Yeni Modern Mimarlık, her tür mimarlık düşüncesi
böyle yapar.

Sözgelimi, Rossi de böyledir. Kentin, tarihsel bir süreklilik olduğunu
söyleyerek, o ünlü "Kent Mimarisi" kitabında düşüncelerini bununla
temellendirir. Bütün örnekleri tarihsel örneklerdir; hiçbirinde tarih-
ötesi soyut bir şey söylemez.

Le Corbusier'in bütün kitapları tarihsel kanıtlarla, tarihe başvurularla
doludur. En iyi bilineni olan "Bir Mimarlığa Doğru" da bütününüyle
geçmişe bakıp kendi düşüncelerini savunabileceği tarihsel olgular
arar. Bütün Roma Mimarlığı, örneğin, Le Corbusier için "temel
geometrik biçimlerden yola çıkar."

Dolayısıyla, bugünün mimarlığı da, temel geometrik biçimlerden yola
çıkmalıdır biçiminde bir anakronik savunma biçimidir bu.

Aynı kitabın çok bilinen, en yaygın, sürekli basılan iki sayfası vardır;
neredeyse bütün mimarlık tarihi kitaplarında yayınlanır: Orada Le
Corbusier Parthenon'la bir otomobili kıyaslar. Yani, Milat'tan önce 4.
yüzyılda yapılmış bir yapıyla 1920'lerin başında üretilmiş bir otomo-
bili, aynı estetik ölçütlerle yargılamaya çalışır. Dikkat edin, yine tarih-
sel ya da tarihselci bir akıl yürütme.

Bütün mimarlık kuramları, gerçekte tarihsel olguları kendi savlarını
doğrulamak için malzeme olarak kullanırlar. Türkiye'de de böyle
yaparlar, Turgut Cansever'in kitaplarını okuyun; söylenen her söz,
gerçekte tarihsel gerekçelere yaslanarak söylenmiştir.

Ama, sadece Turgut Bey mi böyle söyler? Hayır. Cengiz Bektaş
tamamen farklı bir bakış açısına sahiptir; o da aynı şekilde, bu kez
bize örneğin, "Türk Evi"nin zaman ötesi değerlerini anlatarak, yine
tarihsel bir perspektifle, o "Ev"de bulduğu değerleri bugünün
dünyasına taşıdığını ileri sürer. İkisi farklı şeyleri savundukları halde,
sonunda aynı akıl yürütme biçimini kullanırlar. Yani, mimarlık tarihin-
den yararlanırlar; mimarlık tarihini araçsal olarak kullanırlar.

Mimarlık tarihinin araçsallaşmasının bir türünü şu ana kadar anlattım.
Bu, mimarlık tarihini mimarlık için araçsallaştırmaktır. Yani, mimarlık
tarihini kullanarak, mimarlık konusunda geçerli görüşleri elde etme,
geçerli ölçütleri oluşturmak dediğim bir şeyi anlatmaya çalıştım.
Fakat mimarlık tarihinin bir de başka biçimde araçsallaştırılması
söz konusu. Mimarlık tarihini, mimarlık dışı amaçlar için de araç
olarak kullanmak mümkündür.

Mimarlık tarihini kullanarak yalnızca mimarlıktaki bir fikri savunmaz
bir görüşü doğrulamazsınız; mimarlık tarihini kullanarak mimarlık
dışındaki başka toplumsal alanlarda da kendi amaçlarınızı savu-
nabilirsiniz. Nasıl? Örneğin, bütün siyasal ideolojiler mimarlık tarihi
kullanır. Mimarlık tarihini kullanmayan bir siyasal ideoloji yeryüzünde
neredeyse mevcut değil. Modern çağdaki bütün ideolojiler
kullanırlar. Bir örnek vereyim: Almanya'da Weimar Rejimi, sosyal
demokrat bir rejim. Sistem 1930'larda Hitler'in iktidara gelişine kadar
ki dönemde doğrudan doğruya Modern Mimarlığı destekler. Hitler
iktidara gelince taviz tam ters doğrultuda olacaktır. Her iki dönemde
de mimarlık tarihi farklı biçimde yapılır. Aynı dönemde Sovyetlerde
de yine başka bir mimarlık historiografisi söz konusudur.

Türkiye'de de böyledir. Hatta, Türkiye'de mimarlık tarihinin ortaya
çıkışı, düpedüz siyasal / ideolojik beklentilerle ilgili. Burada mimarlık
tarihinin ortaya çıkışı Türkler'in ulusalcı ideolojiyi formüle etmeye
başladıkları noktada olmuştur. Celal Esat Arseven'in bütün kitapları,
aslında bunu yapmaya yöneliktir. Hepsinde Arseven, güneşte
kendine yer arayan bir ulusun, yeni doğmakta olan bir ulusun ide-
olojik gerekçelerini ortaya koyar. Şöyle der kabaca: "Bizim mimar-
larımız bugüne kadar dünyada bilinmiyordu. Bugüne kadar hiç kimse
Türk Mimarlığı gibi bir kategori formüle etmeye kalkmadı. Bizim
varlığımız, nasıl ulusal planda inkâr ediliyorsa, mimarlıkta da inkâr
ediliyordu. Biz kendi mimarlık geçmişimizin tarihini yazıp, bunu ulusal
varlığımızla birlikte savunmak durumundayız dünyaya."

Ahmet Refik'in kitapları, özellikle Sinan'la ilgili kitabı da bunu söyler.
Batıların başarılarının karşısına konabilecek bir Türk başarısı
oluşturmak için yazılmış bir mimarlık tarihidir. Ahmet Refik'in Sinan
kitabı. Hatta, mimarlık tarihi için Türkiye'de bir dönüm noktası
oluşturduğuna inandığım Doğan Kuban'ın bakış açısı da, yine dön-
emin siyasal bakış açısıyla çok ters değildir.

Nedir? Pozitivist bakışın akıl merkezli dünyaya bakışın mimarlıktaki
gerekçelerini kurgulamaya çalışır, Kuban. Yani rasyonalitede temel-
lenen bir mimarlık tasarımının Türkiye'de tarihte de var olduğunu
savunur ve bununla da, rasyonaliteye bir gelenek kurgulamaya
çalışır. Mimarlık tarihini bu geleneği kurgulamak için araç olarak kul-
lanır. Çok önemli de bir işlev görür; bu nedenle önemli bir dönemeç
de oluşturur.

Peki, bugün mimarlık tarihinin Türkiye'de geldiği nokta nedir?

Genelde manzara, araçsallığın, en azından siyasal, kültürel, toplum-
sal araçsallığın tasfiye olmakta bulunduğu doğrultusunda. Bugün
Türkiye'de artık siyasal, toplumsal, ideolojik amaçlarla, mimarlık dışı
amaçlarla mimarlık tarihini yeniden yazma denemeleri artık pek
söz konusu olmayacakmış gibi gözüküyor. Bugün Türkiye'de
mimarlık tarihi, olsa olsa mimarlığın sorunlarını aydınlatmak için
araçsal kullanılabilir. Ama, siyasal mesajlar vermek için araçsal kul-
lanılması artık çok zor gözüküyor. Oysa 1920'lerde, 1930'larda hatta
1960'larda bu mümkündür. Mimarlık tarihinin geldiği nokta kabaca bu
gibi gözüküyor. "Okullarda ne olup bitiyor" diyorsunuz. Bunların
hepsi okullarda olup, bitiyor. Başka bir yerde mimarlık tarihi ne
yazılıyor, ne okunuyor, ne konuşuluyor; bunların hepsi okul merkezli
bir dünyada gerçekleşmekte.

Ama, mimarlık tarihi stüdyo, atölyede, tasarım yaparken doğrudan
doğruya araçsal olarak nasıl kullanılır? Bu sorunun hiç hayati
olduğuna inanmıyorum. Mimarlık tarihini bu kadar araçsal yap-
mayız. Böyle birşey yaparsak, bu ilkel bir mimarlık tarihi ve düşünce-
si olur ki, kimsenin buna hakkı yok. Mimarlık tarihi hemen yararlanılı
verecek bir reçeteler dizisi değil; her öğrenciye birer tane verelim ve
stüdyoda yolunu bulsun. Böyle bir yol yok. Bugün mimarlık tarihinin
bir işlevi var mı öğrenci için diyorsak, bence var. Özgürleştirici ve de
özerkleştirici bir işlevi olabilir.

Yani, bütün o mimari ideolojiler kalabalığı içinde kendisine bir yol
arıyorsa öğrenci, tabii ki, mimarlık tarihi bilinci ile donatılmış olmalıdır.
Kendisine sunulan her gerekçe mimarlık tarihiyle ilgili olduğu için,
mimarlık tarihini bilmelidir ki, o gerekçeler içinde kendi özerk yolunu
bulsun ve de özgürleşsin. Mimarlık tarihi özgürleşmesini sağlar
öğrencinin, ya da özgürleşmesini sağlamalıdır. Mimarlık tarihi benim
anladığım kadıyla, öğrenciyi kül yutmaz hale getirmeye yaramalıdır.

Bunu yapabiliyorsa işlevini yapmış demektir ●